

Осецкий Валерий Леонидович – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономической теории, макро- и микроэкономики, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (г. Киев, ул. Владимирская, 64)
E-mail: val_osetski@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 10.08.2018 р.

Фахове рецензування: 03.09.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Осецкий В. Л. Соціально-економічні суперечності розвитку аграрного ринку та інституційні імперативи його стійкості. *Економіка АПК*. 2018. № 9. С. 16 – 28.

*

УДК 338.439.5

**М.П. ТАЛАВИРЯ, доктор економічних наук, професор
І.В. ВАЩЕНКО, аспірант***

Формування та функціонування ринку кукурудзи в Україні

Мета статті – обґрунтувати методичні та теоретичні засади, визначити основні проблеми та напрями розвитку ринку кукурудзи в Україні; проаналізувати тенденції формування вітчизняного ринку кукурудзи.

Методика дослідження. При проведенні дослідження використано такі методи: монографічний – під час опрацювання фахових літературних джерел та роботи із джерелами зазначеної проблематики; системний – для уточнення категоріального апарату; економіко-математичний і статистичний – під час роботи зі статистичною інформацією та аналітичних розрахунків; логічний – для визначення позитивних соціальних та економічних ефектів з метою узагальнення результатів і формування висновків.

Результати дослідження. Проаналізовано сучасний стан, проблеми та тенденції функціонування ринку кукурудзи в Україні, обсяги вітчизняного виробництва, експорту, імпорту, споживання, основні фінансові показники реалізації. Охарактеризовано динаміку балансу вітчизняного ринку зерна кукурудзи в Україні. Встановлено основні напрями удосконалення системи формування та функціонування ринку кукурудзи. Останніми роками спостерігається збільшення загального виробництва кукурудзи. Зростання попиту на нього на світовому ринку стало поштовхом для виробників цієї продукції у нашій державі. Свідченням цього є збільшення за десятирічний період посівних площ під культурою майже вдвічі, а також відповідне збільшення її експорту.

Елементи наукової новизни. Обґрунтовано теоретичні, методичні та практичні рекомендації щодо формування і функціонування ринку кукурудзи в Україні.

Практична значущість. Основні результати дослідження є важливою передумовою для вирішення питань, пов'язаних із збільшенням ефективності функціонування ринку зерна кукурудзи в Україні. Рис.: 3. Бібліогр.: 11.

Ключові слова: ринок; зернові культури; попит; пропозиція; обсяги продажів; насіння; ціна.

Талавирия Микола Петрович – доктор економічних наук, професор, завідувач Науково-дослідного інституту економіки і менеджменту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: talanik@ukr.net

Ващенко Ігор Васильович – аспірант кафедри економічної теорії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: masterservice6@gmail.com

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання дедалі більшого значення набувають інформаційні технології, людський потенціал та інфраструктурне забезпечення ефективного функціонування ринку зерна. Кукурудза є однією із найваж-

ливіших сільськогосподарських культур, що має високу продуктивність та можливість різнобічного використання. Однак на ринку кукурудзи в Україні новітні технології застосовуються повільно, немає налагодженої комунікаційної системи, яка б дала змогу його учасникам ефективно обмінюватися оперативною інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес розвитку зернового ринку України висвітлено у наукових дослідженнях віт-

* Науковий керівник – М.П. Талавирия, доктор економічних наук, професор.

© М.П. Талавирия, І.В. Ващенко, 2018

чизняних учених: М.Й. Маліка, Ю.О. Лупенко [5], М.П. Талавирі [4, 11], В.В. Байдали [4]. Питанню формування цінових тенденцій на ринку зерна України приділяли увагу у своїх працях іноземні науковці, зокрема А. Сміт [10].

Мета статті - обґрунтувати методичні та теоретичні засади, визначити основні проблеми та напрями розвитку ринку кукурудзи в Україні; проаналізувати тенденції формування вітчизняного ринку кукурудзи.

Виклад основних результатів дослідження. Зернові культури завжди відігравали важливу роль для життєдіяльності людини. Свого часу ще А. Сміт писав: «лише надлишковий продукт села або той продукт, що перевищує потребу утримання хліборобів, дає місту засоби існування, а тому останнє може рости й розвиватися тільки в міру збільшення цього надлишкового продукту» [10]. Для забезпечення продовольчої безпеки населення країни потрібно ефективно функціонування ринку зерна, який є складною системою, що діє за умови існування попиту, пропозиції, ціни, конкуренції, суб'єктів господарювання, приватного підприємства, державного регулювання.

Кукурудза – одна з високопродуктивних злакових культур універсального призначення, яка за рівнем урожайності за достатнього вологозабезпечення переважає багато культур. Разом із тим вона характеризується досить високою посухостійкістю, а за оптимізації основних агротехнічних заходів може формувати сталу продуктивність і без поливу. Найбільш дієвими чинниками впливу в умовах півдня України на рівень зернової продуктивності кукурудзи є гібридний склад, застосування зрошення, мінеральних добрив, мікродобрив і регуляторів росту [6].

Завдяки інноваціям вітчизняні аграрії досягають успіху в отриманні високих показників із вирощування кукурудзи. Потреба в кукурудзі та сфери її використання не обмежуються лише харчовими цілями. Кукурудза стала однією з основних зернових культур, чий продукт переробки активно застосовується у промисловості, тваринництві та медицині [7].

Основними конкурентами України на світових ринках зерна є США, Канада, Австралія, Франція, Росія, Казахстан. Посилюють конкуренцію між країнами й інші експортери: Угорщина, Польща, Туреччина, Угорщина. Тому на вітчизняному ринку зерна необ-

хідно розвивати логістичну інфраструктуру, що є важливою передумовою для зміцнення конкурентних позицій України на зовнішніх ринках. Перспективою розвитку інфраструктури ринку зерна за умов глобалізації є створення дигітальної логістики (ДЛ), що являє собою більш адаптовану до потреб учасників ринку систему збору та обробки даних з метою раціонального використання ресурсів та ефективного планування. Вона складається з трьох ключових компонентів – бездротової мережі, сервісно-консультаційної служби, геоінформаційної системи та гарантує учасникам ринку якісну інформацію завдяки використанню новітніх технологій, а також інтеграції наук у дигітальній логістиці.

Україна досягла максимальних масштабів розвитку галузі. Більш придатними для її вирощування є природно-кліматичні умови Лісостепу. Вирощування кукурудзи у степовій зоні доцільне при застосуванні зрошення. Подальше підвищення виробництва можливе за рахунок удосконалення технологій вирощування, які дають змогу покращити врожайність на вже зайнятих площах [10]. Виходячи з нової стратегії щодо зернових та олійних культур, в Україні передбачається виробництво кукурудзи до 30 млн т, з яких майже 20 млн т можна експортувати. Однак за умов подорожчання матеріально-технічних ресурсів цього буде складно досягти, тож у період відсутності економічної стабільності у країні вище зазначені прогнози будуть більш реалістичними [5].

Кукурудза – дуже важлива культура для українських фермерів. Попередні два роки вона мала найвищу рентабельність серед основних зернових культур. Проте наразі порівняно з ячменем кукурудза може посісти своє попереднє місце як низькомаржинальна культура.

У 2016 р. валове виробництво кукурудзи на зерно становило близько 26 млн т, що перевищило врожай попереднього року на 18%. На це вплинули більш сприятливі погодні умови, що позитивно позначилося на врожайності. При цьому площа до збирання цієї культури у межах 1,5% поступається торішній [4].

Україна з кожним роком збільшує обсяги виробництва зерна кукурудзи за рахунок підвищення врожайності культури та розширення її посівних площ (рис. 1).

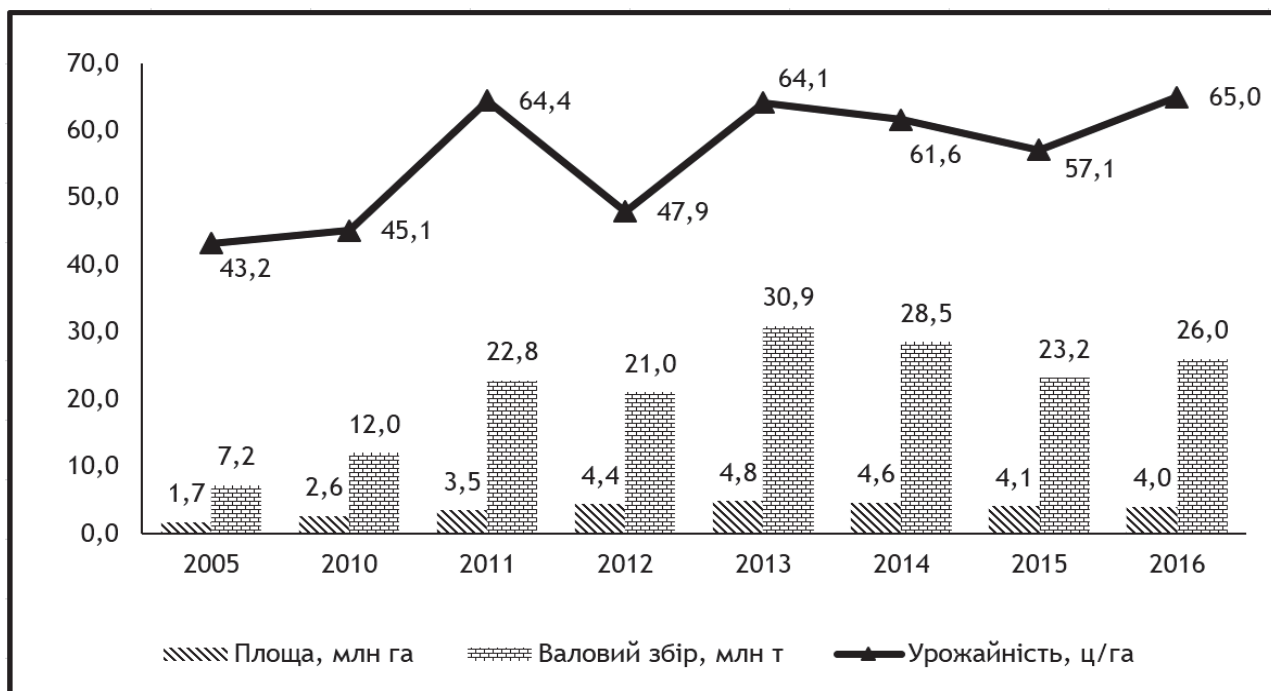

Рис. 1. Динаміка виробництва кукурудзи в Україні

Джерело: Держстат України, 2016 р.

На сьогодні обсяги реалізації зернової продукції на зовнішньому ринку збільшилися до 20 млн т. Україна стала другим у світі експортером кукурудзи після США, випередивши Аргентину і Бразилію. Основні виробники експортують зерно кукурудзи переважно до країн Північної Африки, Близького Сходу, ЄС та Південно-Східної Азії.

Підвищення врожаїв кукурудзи відбулося у багатьох країн — основних виробників цього зерна (рис. 2.3). Так, у США порівняно з минулорічним урожаєм очікують підвищення на 11%, Бразилії — 23%. У Південно-Африканській Республіці після неврожайного минулого сезону в нинішньому прогнозують зібрати її на рівні середніх показників 2012-2014 рр. [9].

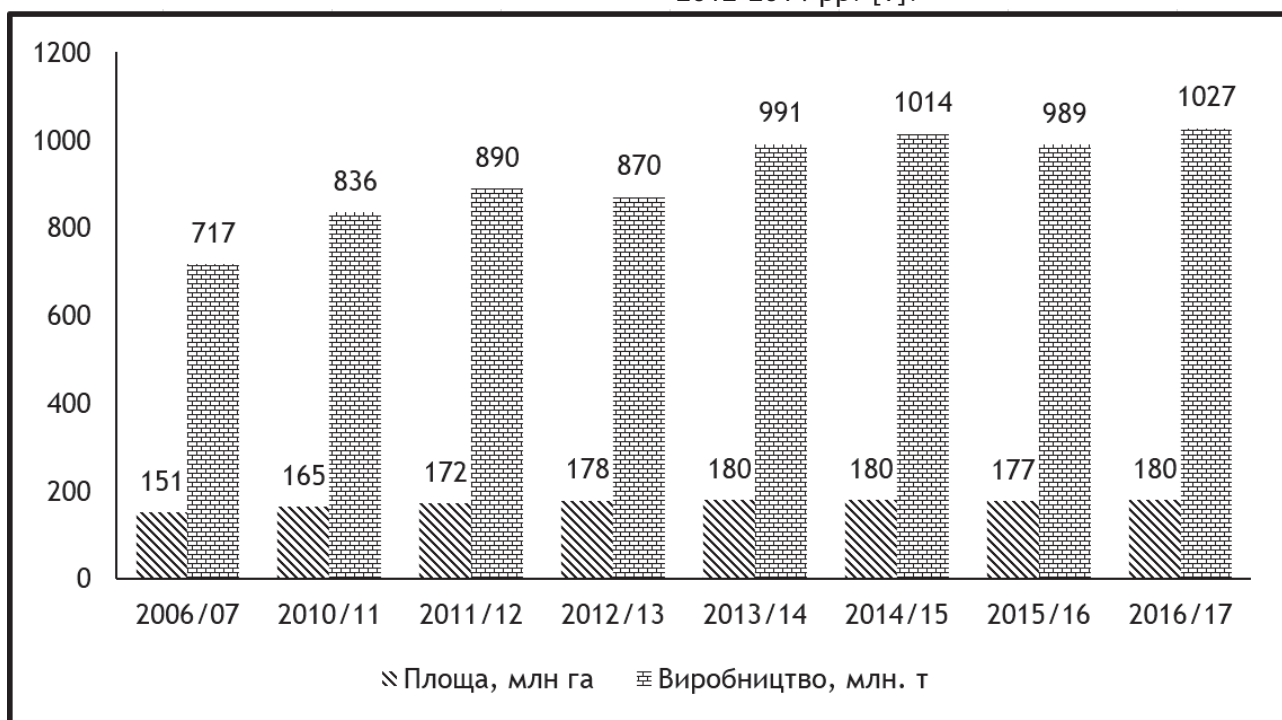

Рис. 2. Динаміка світового виробництва кукурудзи

Джерело: USDA, вересень, 2016 р.

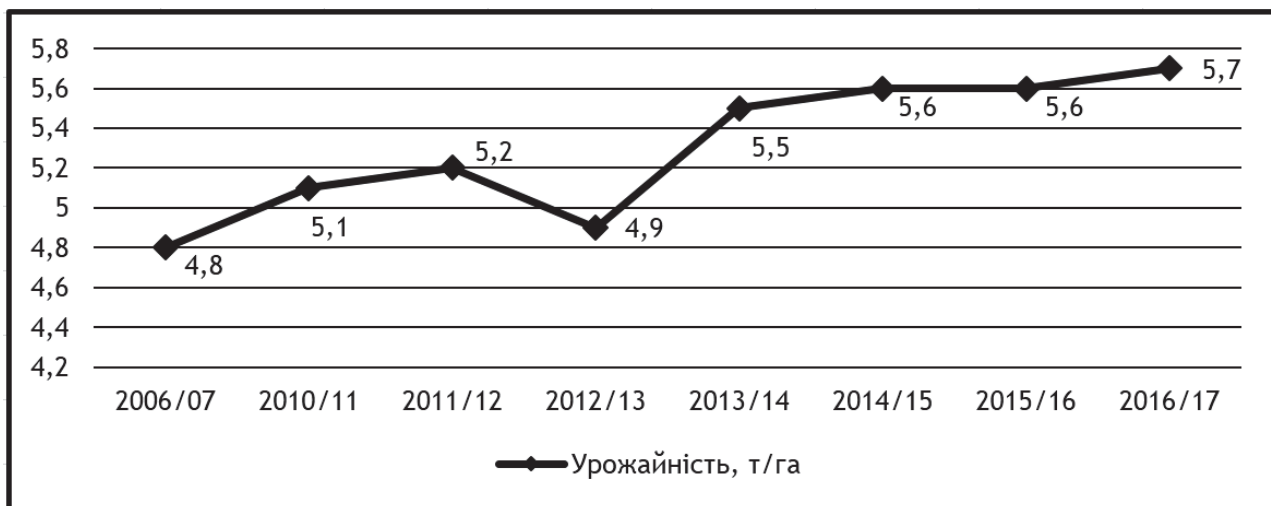

Рис. 3. Динаміка врожайності світового виробництва кукурудзи

Джерело: USDA, вересень, 2016 р.

Майже на третину очікується збільшення виробництва кукурудзи в Аргентині. Якщо в минулому сезоні у країні було вироблено 28 млн т, то у поточному цей показник перевищить 36 млн т. За інформацією аналітиків Зернової Біржі Буенос-Айреса, на це вплинула переорієнтація місцевих фермерів з вирощування сої на кукурудзу, оскільки на останню скасовано експортне мито. Як наслідок, площі під кукурудзою розширилися на 1 млн га – до 4,5 млн га [9].

Разом з тим зменшилося виробництво зерна кукурудзи в Китаї. За попередніми підсумками у цій країні зберуть 216 млн т зерна, що майже на 8,6 млн т менше від рівня попереднього сезону. До того ж у Мексиці прогнозують урожай кукурудзи на 5% менше рівня, ніж торік, а у Канаді — відповідно на 9% [8].

В основі формування і функціонування внутрішнього та зовнішнього ринків зерна кукурудзи та продуктів його переробки є попит та пропозиція на продовольче, фуражне, технічне та насіннєве зерно, які створюють відповідну кон'юнктуру та впливають на рівень цін. Цей процес потребує постійного регулювання конкурентоспроможного виробництва зерна кукурудзи, необхідність в якому визначається ринковим попитом. Процеси формування ринку зерна кукурудзи показують, що вони повинні бути адаптовані до специфіки певного ринку [5].

Багатогранний підхід до формування ринку кукурудзи дає підстави стверджувати про детальний аналіз історичних фактів. Спираючись на історію, яка свідчить про розвиток виробництва кукурудзи, що триває від

8–10 тис. років до нашої ери, і це не враховуючи період вирощування її в неокультуреному вигляді [7].

Висновки. Україні потрібно розвивати інфраструктуру свого зернового ринку, а також інтенсивно залучати новітні інформаційно-комунікаційні системи у господарську діяльність. Удосконалення інфраструктури через запровадження дигітальної логістики на вітчизняний ринок зерна допоможе його учасникам ухвалювати оптимальні рішення, зменшуючи втрати ресурсів і часу, що в свою чергу посилює конкурентні позиції України на світових ринках зерна.

Кукурудза є незамінним джерелом сировини, що використовується у тваринницькій галузі та промислово-індустріальній сфері для виробництва палива й олії.

Прогнози виробників щодо врожайності кукурудзи досить оптимістичні, але це має як позитивні, так і негативні сторони. Позитивним є те, що висока врожайність збільшує прибутковість виробництва. Водночас, якщо фермер не має достатніх потужностей для зберігання, він буде змушений продавати технічні надлишки на спотовому ринку за зниженими цінами і не матиме можливості та часу для очікування на більш вигідний рівень цін.

Україна має потужний потенціал виробництва та експорту кукурудзи, тому на сьогодні гостро постає питання про необхідність комплексного застосування заходів регулювання ринку зернових культур, а також виваженої стратегії цінової, податкової та зовнішньоекономічної політики.

Список бібліографічних посилань

1. Brown, L. R. (2011). *World on the Edge*. Earth Policy Institute. Norton. ISBN 987-0-393-08029-2.
2. Korowitz, David (2012). *Ignorance by Consensus*, Foundation for the Economics of Sustainability.
3. Marian Quigley. *Encyclopedia of Information Ethics and Security*, Monash University, 2008. 623 p.
4. Talavyria M. P., Lyman V. V., Baidala V. V. Indicators for the analysis of the bioeconomy. *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 44-50.
5. Малік М. Й., Лупенко Ю. О. Державне регулювання аграрного сектору економіки в дослідженнях вітчизняних вчених. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 153-158.
6. Маслак О. Перспективи ринку зерна врожаю 2016 року. *Агро бізнес сьогодні*. 2016. № 17. С. 16-17.
7. Маслак О. Ринок кукурудзи врожаю 2016 року. *Агро бізнес сьогодні*. 2016. № 21. С. 17-19.
8. Міжнародна організація ФАО. URL : <http://www.fao.org/faostat/en/#home>.
9. Міністерство сільського господарства США. URL : www.fas.usda.gov/grain_arc.asp.
10. Сміт А. Добробут нації: дослідження про природу та причини добробуту націй / за ред. Є. Литвин. Київ : Port Royal, 2001. 594 с.
11. Талавиря М. П. Розвиток біоорієнтованої економіки на науковій основі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Вип. 1(45). Т. 2. Ужгород, 2015. С.225-230.

References

1. Brown, L.R. (2011). *World on the edge*. Earth Policy Institute. Norton [In English].
2. Korowitz, D. (2012). *Ignorance by consensus, foundation for the economics of sustainability* [In English].
3. Quigley, M. (2008). *Encyclopedia of information ethics and security*. Monash University [In English].
4. Talavyria, M.P., Lyman, V.V., & Baidala, V.V. (2017). Indicators for the analysis of the bioeconomy. *Ekonomika APK*, 3, pp. 44-50. Retrieved from: <http://eapk.org.ua/en/contents/2017/03/44> [In English].
5. Malik, M.Yo., & Lupenko, Yu.O. (2009). Derzhavne rehuliuвання ahrarnoho sektoru ekonomiky v doslidzhenniakh vitchyznianskykh vchenykh [State regulation of agrarian sector of economy in researches of domestic scientists]. *Ekonomika APK*, 10, pp. 153-158 [In Ukrainian].
6. Maslak, O. (2016). Perspektyvy rynku zerna vrozhaui 2016 roku [Prospects of the grain market in 2016]. *Ahro biznes sohodni*, 17, pp. 16-17 [In Ukrainian].
7. Maslak, O. (2016). Rynok kukurudzy vrozhaui 2016 roku [Prospects of the grain market in 2016]. *Ahro biznes sohodni*, 21, pp. 17-19 [In Ukrainian].
8. Faostat. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. Retrieved from: <http://www.fao.org/faostat/en/#home> [In English].
9. Ministry of Agriculture of the United States. Retrieved from: www.fas.usda.gov/grain_arc.asp [In English].
10. Smith, A. (2001). *Dobrobut natsii: doslidzhennia pro pryrodu ta prychny dobrobutu natsii* [Goodwill of the nation: study of nature and causes of the welfare of nation]. E. Lytvyn (Ed.). Kyiv: Port Royal [In Ukrainian].
11. Talavyria, M.P. (2015). Rozvytok biooriientovanoi ekonomiky na naukovi osnovi [Development of bioregulated economy on a scientific basis]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya "Ekonomika"*, 1(45), Vol. 2, pp. 225-230 [In Ukrainian].

Talavyria M.P., Vashchenko I.V. Formation and functioning of the corn market in Ukraine

The purpose of the article is to substantiate methodological and theoretical principles, identify the main problems and directions of development of the corn market in Ukraine, and analyze the trends of formation and development of the domestic corn market.

Research methods. In the research process the following methods have been used: monographic for the processing of professional literary sources and work with a textual presentation of the mentioned problem; systemic for specification of categorical apparatus; economic, mathematical and statistical for working with statistical information and outputting analytical expressions; logical for determination of positive social and economic effects, in order to summarize the results and form conclusions.

Research results. The article analyzes the current state, problems, and tendencies of functioning of the corn market in Ukraine, the volume of domestic production, exports, imports, consumption, and the main financial indicators of implementation. Dynamics of balance of the Ukrainian grain corn market has been described. Main directions of improvement of the system of formation and functioning of the corn market have been determined. In recent years there has been an increase in the total production volume of corn. Growth in demand for corn in the world market has become an impetus for national producers of this product in our country. Indication of this is the growth of the cultivated area almost twice during the ten-year period, as well as the corresponding increase in corn's export outside the country.

Elements of scientific novelty. It has been substantiated theoretical, methodological, and practical recommendations concerning formation and functioning of the corn market in Ukraine.

Practical significance. The main results of the research are an important prerequisite for solving issues related to increasing of an efficiency of the grain corn market in Ukraine. Figs.: 3. Refs.: 11.

Keywords: market; grain crops; demand; supply; sales volumes; seeds; price.

Talavyria Mykola Petrovych – doctor of economic sciences, professor, head of the research institute of economics and management, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: talanik@ukr.net

Vashchenko Ihor Vasylovych – post-graduate student of the department of economic theory, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: masterservice6@gmail.com

Талавиря Н.П., Ващенко И.В. Формирование и функционирование рынка кукурузы в Украине

Цель статьи – обосновать методические и теоретические основы, определить основные проблемы и направления развития рынка кукурузы в Украине; проанализировать тенденции формирования отечественного рынка кукурузы.

Методика исследования. При проведении исследования использованы следующие методы: монографический – при обработке специальных литературных источников и работе с источниками по указанной проблематике; системный – для уточнения категориального аппарата; экономико-математический и статистический – при работе со статистической информацией и аналитических расчётах; логический – для определения положительных социальных и экономических эффектов с целью обобщения результатов и формирование выводов.

Результаты исследования. Проанализированы современное состояние, проблемы и тенденции функционирования рынка кукурузы в Украине, объёмы отечественного производства, экспорта, импорта, потребления, основные финансовые показатели реализации. Охарактеризована динамика баланса отечественного рынка зерна кукурузы в Украине. Установлены основные направления совершенствования системы формирования и функционирования рынка кукурузы. В последние годы наблюдается увеличение общего производства кукурузы. Рост спроса на неё на мировом рынке стал толчком для производителей этой продукции в нашей стране. Свидетельством этого является увеличение за десятилетний период посевных площадей под культурой почти вдвое, а также соответствующее увеличение её экспорта.

Элементы научной новизны. Авторами обоснованы теоретические, методические и практические рекомендации по формированию и функционированию рынка кукурузы в Украине.

Практическая значимость. Основные результаты исследования являются важной предпосылкой для решения вопросов, связанных с увеличением эффективности функционирования рынка зерна кукурузы в Украине. Илл.: 3. Библиогр.: 11.

Ключевые слова: рынок; зерновые культуры; спрос; предложение; объёмы продаж; семена; цена.

Талавирия Николай Петрович – доктор экономических наук, профессор, заведующий Научно-исследовательского института экономики и менеджмента, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (г. Киев, ул. Героев Оборона, 15)

E-mail: talanik@ukr.net

Ващенко Игорь Васильевич – аспирант кафедры экономической теории, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (г. Киев, ул. Героев Оборона, 15)

E-mail: masterservice6@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 09.07.2018 р.

Фахове рецензування: 02.08.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Талавирия М. П., Ващенко І. В. Формування та функціонування ринку кукурудзи в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 9. С. 28 – 33.

* * *

Новини АПК

Державна підтримка молочної галузі має супроводжуватися зміною підходів до регулювання

Міністерство аграрної політики та продовольства України у тісній співпраці з Держпродспоживслужбою, виробниками та переробниками молока, профільними організаціями та міжнародними експертами здійснює низку заходів, направлених на розвиток ринку молока та молочних продуктів в Україні. Так, Міністерством було розроблено й опубліковано для громадського обговорення наказ «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів», прийняття якого запровадить належну практику виробництва, переробки та введення в обіг молока і молочних продуктів, дозволить встановити єдині, адаптовані до норм ЄС, вимоги.

Про це зазначила заступник Міністра аграрної політики та продовольства України Олена Ковальова під час проведення Круглого столу «Регулювання ринку молока» 25 вересня ц.р. Участь у заході взяли представники Мінагрополітики, Мінекономрозвитку, профільного Комітету Верховної Ради України, Київської ОДА, Держпродспоживслужби, Офісу ефективного регулювання (BRDO), громадських спілок, секторальних асоціацій і бізнесу.

«Сьогодні якість молока в сільськогосподарських підприємствах постійно зростає, але жорстка конкуренція у ринковому середовищі спонукає виробників молочної продукції до пошуку нових ринків збуту, щоб забезпечити прибуткову діяльність. Важливим кроком є встановлення надійної системи контролю за безпечністю виробленої та розповсюдженої молочної продукції», – відмітила Олена Ковальова.

Також вона підкреслила, що з метою розвитку молочної галузі Урядом у 2018 р. запроваджено безпрецедентну підтримку галузі тваринництва на загальну суму 4 млн гривень. Серед проміжних результатів підтримки – збільшення показників ідентифікації та реєстрації молодняку великої рогатої худоби господарствами населення в 4,5 раза (кількість реєстрацій), збільшення середнього надою корови на 2,4%, стабілізація кількості поголів'я великої рогатої худоби у підприємствах.

Під час заходу відбулася презентація Зеленої Книги «Регулювання ринку молока» за розробки Офісу ефективного регулювання (BRDO). Документ містить чітко окреслену проблематику ринку та можливі шляхи її вирішення.

Довідково. За даними Держстату у I півріччі 2018 року переробними підприємствами закуплено у сільськогосподарських підприємств молоко-сировини екстра ґатунку – 287,7 тис. тонн, (21%), вищого ґатунку – 532,8 тис. тонн, (39 %); I ґатунку – 463,4 тис. тонн, (34 %); II ґатунку – 80,6 тис. тонн (6 %). На переробні підприємства надійшло 1368,4 тис. тонн молока з підприємств та 583,0 тис. тонн молока від населення.

Прес-служба Мінагрополітики